

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента Дудзяк Оксани Антонівни на дисертаційну роботу Коробської Альони Олександрівни на тему: «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПЛАНАМИ І ТЕМАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Земельні ресурси це основне національне багатство, що потребує збалансованого, науково-обґрунтованого використання. В Конституції України зазначається, що держава повинна забезпечувати раціональне й ефективне використання земель України і дбати про екологічнобезпечне землекористування.

Земля є основою розвитку економіки країни та створення національного багатства. Розвиток системи управління використанням земельних ресурсів особливо важливий для України, а тому раціональне й ефективне використання земельних ресурсів повинно бути пріоритетним напрямом державного регулювання, тобто контроль за залучення до господарського обігу земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створенням сприятливих умов для ефективного використання сільськогосподарських угідь, дотриманням науково обґрунтованого підходу до використання техніки й технологій, захистом навколишнього природного середовища від негативних впливів, забезпеченням суспільства екологічно безпечними продуктами харчування. Отже, сьогодення характеризується потребою змін у системі земельних відносин на засадах сталого землекористування, що має спонукати до якісних змін, тобто інноваційного оновлення й піднесення національної економіки, зокрема, сільськогосподарського виробництва та передбачає зростання

економічних макро- , мікро- мезапоказників за умов покращення якісних параметрів життя населення.

Вдосконалення та розвиток земельних відносин в аграрній галузі потрібно спрямовувати на вдосконалення системи державного регулювання земельними ресурсами, впровадження та функціонування правових і соціально-економічних механізмів ефективної реалізації прав власності на землю, вдосконалення організації контролю за використанням і охороною земель.

Усі вищезазначені положення підтверджують актуальність та наукову привабливість дисертаційного дослідження А.О. Коробської.

Актуальність теми підтверджується також зв'язком дослідження з науковими планами науково-дослідних робіт економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0114U007032), у межах яких здобувачем запропоновано вдосконалення системи державного регулювання використання сільськогосподарських земель, зокрема оцінки земель сільськогосподарського призначення.

2. СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇХ ДОСТОВІРНІСТЬ

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою та авторефератом А. О. Коробської дозволило зробити висновок, що наукові положення, висновки і рекомендації, що подані здобувачем у дисертації, мають достатню обґрунтованість та достовірність. Це підтверджується досить глибоким представленням теоретичних та методичних підходів стосовно державного регулювання використання земель сільськогосподарського призначення та розробкою практичних рекомендацій щодо його удосконалення для

забезпечення раціонального та ефективного землекористування. Це свідчить про теоретичну та практичну обізнаність здобувача у досліджуваній темі.

Достатній рівень обґрунтованості і достовірності підтверджується значним обсягом опрацьованих наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріалу Державної служби статистики України, служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, законодавчо-правових актів України, результати власних досліджень автора та інші джерела інформації.

Заслугує на позитивну оцінку логічна послідовність проведених здобувачем досліджень, яка в результаті дозволяє обґрунтувати шляхи удосконалення державного регулювання використання земель сільськогосподарського призначення. Необхідно позитивно відмітити практичну цінність розроблених положень, які використовувалися Міністерством аграрної політики та продовольства України, використовуються в роботі товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія Мегаполіс», агропідприємства «Стейкагро» та у навчальному процесі студентів факультету інформаційних технологій НУБіП України, що підтверджено відповідними довідками.

3. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ, ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ, РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ НАУКОВА НОВИЗНА, ЩО СФОРМУЛЬОВАНІ В ДИСЕРТАЦІЙНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Ознайомлення з науковими положеннями роботи дають можливість зробити висновок про те, що дослідження проведене дисертантом має наукову цінність, що полягає у вирішенні питань щодо державного регулювання використання земельного потенціалу в сучасних умовах.

На нашу думку, найбільш важливими результатами дослідження А. О. Коробської, які містять наукову новизну, слід вважати пропозиції щодо удосконалення методичного підходу розрахунку нормативної грошової оцінки окремої земельної ділянки сільськогосподарського призначення, що на відміну від існуючого, базується на визначенні інтегрального показника,

який в свою чергу складається з соціально-екологічної, інноваційної, інвестиційної та інформаційної складових. Варто відзначити практичні рекомендації автора щодо удосконалення системи ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, що ґрунтується на оцінці ефективного використання земельних ресурсів, їх відновлення та збереження, враховуючи тип земельних ділянок, аналіз умов виробництва, організацію сівозмін по категоріях земель. Цінним вважаємо підхід щодо удосконалення механізму державного регулювання ринку земель в Україні, а саме запропонована авторська концептуальна модель ринкового обігу земель, в основу якої покладено застосування системи обмежень щодо становлення та розвитку ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, впровадженні інструментів державного регулювання та попередженні недобросовісних дій суб'єктів ринку.

Структура і зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведених здобувачем досліджень. Висновки, що наводяться в дисертаційній роботі відображають їх глибину та логічну послідовність викладення. Дисертація А. О. Коробської виконана згідно з вимогами до кандидатських дисертацій, має анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел із 235 найменувань, додатки. Основний зміст дисертації викладено на 255 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 30 таблиць, 31 рисунок.

У першому розділі **«Теоретичні основи державного регулювання використання земель сільськогосподарського призначення в Україні»** автором здійснено узагальнення понять «державне регулювання», «механізм державного регулювання», «механізм державного управління», що дозволило структурувати всі елементи державного регулювання використання земель (с. 27-30).

Здійснено узагальнення позицій щодо розвитку державного регулювання у сфері використання земель сільськогосподарського призначення у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених (с. 31-33).

Досить детально розглянуто питання оцінки земельних ресурсів як інструменту державного регулювання. Заслугує на увагу дослідження існуючих методичних підходів до оцінки земель та побудова концептуальної моделі формування методики оцінки земель сільськогосподарського призначення (с. 67).

Автор цілком закономірно ставить питання, що ринкова економіка та розвиток земельного ринку в Україні вимагають об'єктивної ринкової оцінки земель, що повинно сприяти розвитку сільськогосподарського виробництва, зростанню й розвитку аграрної економіки та національної економіки в цілому із збереженням національних інтересів (с. 76-77).

У другому розділі **«Моніторинг та сучасні тенденції використання земель»** автор здійснює комплексний аналіз використання земельних ресурсів в Україні. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що в Україні існує проблема недосконалого землекористування, внаслідок якого поширюються деградаційні процеси земель (с. 89-92). Заслугує на увагу деталізація у дослідженні деградації земель в Україні, зокрема через забруднення ґрунтів, не виконання агротехнічних заходів, антропогенних чинників. Автор обґрунтовано та професійно викладає власну позицію щодо наслідків зазначених проблем.

Ґрунтовно розкрито питання особливостей використання земель у господарствах різних форм власності, а саме ефективність та продуктивність виробництва сільськогосподарської продукції сільськогосподарськими підприємствами, у тому числі фермерськими господарствами, господарствами населення. Акцентується увага на тому, що на сьогоднішній день велика площа українських земель сконцентрована у власності агрохолдингів. Здійснено аналіз динаміки земельних їх банків з 2012–2020 рр. (с. 115).

В роботі досить детально та змістовно розкрито питання світового досвіду регулювання ринку земель. Виділено основні аспекти ринкового обігу країн, де ринок добре розвинений та функціонує. Варто відмітити запропоновану авторську концептуальну модель становлення ринкового обігу

в Україні, основою якої є введення певних обмежень на купівлю-продаж земель (с. 141). Автор справедливо робить висновок щодо умов становлення ринку земель, без яких його становлення буде не можливим.

У третьому розділі **«Напрямки удосконалення використання земель сільськогосподарського призначення»** розроблено алгоритм організаційно-управлінських дій для забезпечення раціонального використання сільськогосподарських угідь, в який автор закладає надважливі на сьогодні позиції забезпечення раціонального землекористування (с. 172).

Розкриваючи основні проблеми становлення ринку земель в Україні дисертант пропонує сценарії становлення ринкового обігу за умови зняття мораторію, які ґрунтуються на певних обмеженнях на купівлю земель сільськогосподарського призначення. Логічними є дослідження автора щодо визначення позитивних та негативних наслідків зняття мораторію на купівлю-продаж земель (с. 184-186). Підтримуємо думку автора про те, що питання продовження чи зняття мораторію необхідно вирішувати досить зважено, науково-обґруновано. Важливими є дослідженнями дисертанта щодо ціни попиту та пропозиції на землі сільськогосподарського призначення.

До суттєвих здобутків автора слід віднести удосконалення діючої методики розрахунку нормативної грошової оцінки окремої земельної ділянки шляхом зміни розрахункової величини на інтегральний показник, який враховує показники соціально-екологічної, інноваційної, інвестиційної та інформаційної складових (с. 196-197).

Позитивної оцінки заслуговує прогноз цін на землю у державі у випадку зняття мораторію на купівлю-продаж сільськогосподарських земель (с. 198)

Заслужують на увагу пропозиції автора щодо удосконалення використання сільськогосподарських угідь з метою забезпечення ефективного сільськогосподарського виробництва, яке направлене на підвищення ефективності використання земельного потенціалу, його збереження та відновлення (с. 203)

4. ПОВНОТА ВИКЛАДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату здобувача свідчать про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Саме дисертаційне дослідження характеризується логічною структурою побудови, зміст роботи повною мірою розкриває завдання наукового дослідження. Висновки та практичні рекомендації дисертації повною мірою відображають мету та виконання поставлених завдань.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження викладено у 17 наукових працях, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 3 статті у наукових фахових виданнях України та 11 тез наукових доповідей.

5. ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ

1. В роботі справедливо зазначається, що на сьогоднішній день, поширюються деградаційні процеси земель внаслідок недбайливого використання земельних ресурсів, зокрема внаслідок забруднення ґрунтів, впливу антропогенних чинників, недотримання агротехнічних заходів та заходів по охороні ґрунтів. Автору варто було б доповнити дане питання власною позицією щодо стану та тенденцій використання земельних ресурсів у майбутньому.

2. Здобувачем здійснено аналіз продуктивності та особливостей використання земель сільськогосподарського призначення у господарствах різних форм власності у параграфі 2.2 (с. 96-121). На нашу думку, деякі табличні дані варто віднести у додатки, щоб не переобтяжувати зазначений пункт.

3. У дисертаційній роботі здійснюючи аналіз діяльності агрохолдингів наголошено, що «їх діяльність має бути спланована таким чином, щоб забезпечити раціональне землекористування шляхом досягнення економічних, екологічних та соціальних показників розвитку аграрної галузі

країни», які пропонує автор (рис. 2.7, с. 117). Однак не конкретизовано, яким чином забезпечити виконання даних умов.

4. Дисертаційна робота написана літературною українською науковою мовою, проте зустрічаються нечисленні друкарські та стилістичні помилки.

5. У розділі 2, параграф 2.3. докладно досліджується світовий досвід використання земель сільськогосподарського призначення, але в параграфі 3.2. наведено дані щодо структури сільськогосподарських угідь країн Європи, урожайність основних сільськогосподарських культур та виробництво продукції рослинництва і тваринництва у деяких країнах Європи та США за останні три роки. Варто було б навести, чому саме таке розмежування та представлення матеріалу автор вважає необхідним.

6. Деякі висновки в параграфах носять деклараційний характер, тобто у формі анотації перераховується те, що зроблено в дисертаційному дослідженні.

6. ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження **Коробської Альони Олександрівни «Державне регулювання використання земель сільськогосподарського призначення в Україні**, представлене на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством, слід підкреслити, що отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються науковою новизною та практичною цінністю. Зміст автореферату повною мірою відображає основні результати дисертаційної роботи.

Тематика дисертаційного дослідження відповідає пріоритетним напрямкам державного регулювання у сфері використання земель сільськогосподарського призначення, є актуальною і суспільно затребуваною.

За змістом і оформленням дисертаційна робота Коробської А.О. «Державне регулювання використання земель сільськогосподарського призначення в Україні» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24.07.2013 р. № 567 до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор **КОРОБСЬКА Альона Олександрівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту,

публічного управління та адміністрування

О.А. Дудзяк

Підпис

Дудзяк О.А.

засвідчую.

Чекіє

секретар

ПДАТУ

коф

О.Т. Кобернюк